

Т. Г. Цибулін, кандидат юридичних наук

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

У статті проведено аналіз ключові фактори трансформації Міністерства юстиції України у сфері інформаційної діяльності. Акцентовано увагу на тому, що Міністерство юстиції України, як центральний орган виконавчої влади у сфері юстиції, потребує переосмислення ролі інформаційної діяльності та широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення оперативності, прозорості та якості своїх функцій. Наголошено, що підставі аналізу наукової літератури та законодавства можливо виділити фактори трансформаційного впливу на інформаційну діяльність, зокрема: 1) технологічні фактори; 2) організаційні фактори; 3) людський фактор. Розглянуто сутність впливу кожного з цих чинників на діяльність Міністерства юстиції України. Наголошено, що технологічні чинники є ключовим чинником удосконалення інформаційної діяльності бо вони забезпечують ефективність процесу (наприклад, впровадження ІКТ; розвиток цифрових платформ та сервісів тощо). Зазначено, що розвиток цифрових платформ та сервісів кардинально змінює інформаційну діяльність Мін'юсту, сприяючи її розвитку ключовими способами: а) підвищення ефективності збору, обробки та аналізу інформації; б) покращення якості та доступності інформації для громадян та інших зацікавлених сторін; в) посилення взаємодії з громадськістю та покращення комунікації; г) підвищення ефективності внутрішньої комунікації та співпраці тощо. Виокремлено основні негативні аспекти людського фактору, які можуть уповільнювати розвиток інформаційної діяльності: а) співробітники здійснюють опір впровадженню нових цифрових інструментів; б) недостатня підготовка та низький рівень цифрової грамотності; в) помилки при введенні даних, їх обробці; г) нехтування правилами ведення баз даних; д) недостатня комунікація між підрозділами; е) зловживання, розголошення конфіденційних даних, тощо. Зроблено висновок, що інформаційна діяльність є ключовим фактором трансформації діяльності Міністерства юстиції України. Подальший розвиток інформаційної діяльності є необхідною умовою для успішного реформування системи юстиції та побудови сучасного, ефективного та прозорого державного управління.

Ключові слова: фактори трансформації, інформаційна діяльність, інформаційне суспільство, органи влади, публічне управління, інформаційно-комунікаційні технології, Міністерство юстиції України, державні реєстри, державна інформаційна політика, цифровізація діяльності Міністерства юстиції.

T. H. Tsybulin Information activities as a key factor in the transformation of the activities of the Ministry of Justice of Ukraine

The article analyzes the key factors of transformation of the Ministry of Justice of Ukraine in the field of information activity. It is emphasized that the Ministry of Justice of Ukraine, as a central executive body in the field of justice, requires a rethinking of the role of information activity and widespread introduction of information and communication technologies to increase the efficiency, transparency and quality of its functions. It is emphasized that the basis of analysis of scientific literature and legislation can distinguish factors of transformation influence on information activity, in particular: 1) technological factors; 2) organizational factors; 3) the human factor. The essence of the influence of each of these factors on the activities of the Ministry of justice of Ukraine is considered. It is emphasized that technological factors are a key factor in improving information activity because they ensure the efficiency of the process (for example, the introduction of ICT; the development of digital platforms and services, etc.). It is noted that the development of digital platforms and services dramatically changes the information activities of the Ministry of Justice, contributing to its development with key methods: a) improving the efficiency of collecting, processing and analyzing information; b) improving the quality and accessibility of information for citizens and other stakeholders; c) increased public interaction and improvement of communication; d) improving the efficiency of internal communication and cooperation, etc. The main negative aspects of the human factor are highlighted, which can slow down the development of information activity: a) employees resist the introduction of new digital instruments; b) insufficient preparation and low level of digital literacy; c) errors when data entered, processing them; d) neglect of database management rules; e) insufficient communication between units; e) abuse, disclosure of confidential data, etc. It is concluded that information activity is a key factor in transformation of the Ministry of Justice of Ukraine. Further development of information activity is a prerequisite for successful reform of the justice system and the construction of modern, effective and transparent public administration.

Key words: transformation factors, information activity, information society, authorities, public administration, information and communication technologies, Ministry of justice of Ukraine, state registers, state information policy, digitalization of the Ministry of Justice.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства трансформація державних інституцій виступає не лише необхідністю, а й ключовим чинником забезпечення ефективного

державного управління та захисту прав громадян і це пов'язано із тим, що «інформація є ключовим елементом соціальної організації суспільства, а потоки повідомлень і зображень між мережами створюють основну нитку нашої соціальної структури» [1, с. 508]. Міністерство юстиції України, як центральний орган виконавчої влади у сфері юстиції, потребує переосмислення ролі інформаційної діяльності та широкого впровадження інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення оперативності, прозорості та якості своїх функцій.

Актуальність дослідження зумовлює його значущість для науки й практики, зокрема в таких напрямках: а) наукове обґрунтування процесів цифровізації – дослідження впливу інформаційної діяльності на трансформацію Мін'юсту дозволяє виявити закономірності та специфіку цифрових перетворень у публічному управлінні та сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо їх оптимізації; б) розробка ефективних моделей управління інформацією – аналіз практики Мін'юсту сприятиме створенню моделей інформаційного менеджменту в органах державної влади, що підвищать якість прийняття управлінських рішень; в) вдосконалення правової політики у сфері інформатизації – результати дослідження можуть лягти в основу удосконалення законодавства щодо захисту інформації, кібербезпеки та електронного урядування; г) підвищення ефективності діяльності Міністерства юстиції – розроблені на підставі аналізу практичні рекомендації сприятимуть оптимізації внутрішніх процесів та покращенню якості надання сервісів; ґ) забезпечення доступу до правосуддя – впровадження інформаційних технологій у судовій системі (електронний суд, відкриті реєстри) посилює доступність та прозорість судових процедур; д) підтримка євроінтеграційних прагнень України – дослідження сприятиме імплементації європейських стандартів у сфері інформатизації та електронного урядування.

Отже, вивчення інформаційної діяльності як фактору трансформації Міністерства юстиції України є актуальним науково-практичним завданням, що має значний потенціал для розвитку теоретичних підходів, удосконалення управлінських практик та підвищення ефективності державного правозастосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковане розв'язання проблеми та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Проблеми трансформації інформаційної діяльності досліджували О. Бандурка, О. Білик, Н. Васиньова, В. Варенко, Т. Гавриленко, В. Дмитришин, І. Задорожний, І. Захарова, П. Кандзюба, Р. Матвійчук, Я. Сидорович, П. Мусієнко, І. Клименко, К. Линьов, В. Василенко, Г. Виноградова, Л. Данюк, Д. Журавльов, Л. Коваленко, О. Корнєйко, В. Копилов, О. Кохановська, О. Труш, Л. Філіпова, С. Чукут та інші.

Постановка завдань. Вивчення інформаційної діяльності як фактору трансформації Міністерства юстиції України та виокремлення окремих чинників його адаптації під вимоги інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Інформаційна діяльність, як фундаментальний компонент сучасного інформаційного суспільства, відіграє визначальну роль у трансформації функціонування Міністерства юстиції України (далі – Мін'юст). Однією із складових адаптації функціонування Мін'юсту до вимог цифрового суспільства є запровадження інноваційних технологій із урахуванням новітньої концепції інформаційної діяльності.

Враховуючи, що «в процесі інформаційної трансформації, тобто інтенсивного впровадження ІКТ в ключових сферах суспільного життя та державного управління, національний уряд діє відразу в двох іпостасях. По-перше, він виконує нормотворчу функцію шляхом розробки проектів державних політик, стандартів і правил, але водночас виступає зацікавленою особою, стратегічним інвестором у освіту, сферу інформаційно-комунікаційних технологій, програмне забезпечення, підвищення загального рівня цифрових знань населення для забезпечення сталості процесу трансформації держави в інформаційну» [1].

В цьому контексті, доречно навести думку В.С. Дмитришина, який передбачає, що інформаційна діяльність «Виконує завдання інформаційно-комунікаційного забезпечення інноваційного процесу, зокрема, створення і ведення баз даних, отримання, опрацювання, використання інформації, функціонування інформаційних систем, які забезпечують одночасну паралельну обробку баз даних з різною структурою даних, матеріально-технічне, програмне та комп'ютерне забезпечення» [2, с. 82].

Трансформація розглядається не лише як сукупність змін, а як ґрунтовна перебудова процесів, організаційної структури та функціональних напрямів діяльності, спрямована на підвищення ефективності, прозорості, доступності державних послуг та адаптацію до сучасних нормативних і технологічних вимог.

Інноваційний процес публічного управління спрямований на модернізацію системи через зміцнення її потенціалу та підвищення ефективності й підзвітності. Запровадження новел будуть сприяти удосконаленню державного управління, створеним умовам для реалізації державної політики. «Тому роль держави стає більше як служба, а не влада. ... Намір покращити стосунки між урядом і громадянами є ключовим елементом нинішнього інноваційного розвитку електронного уряду. Завдяки зміцненню довіри до уряду та кращій державній політиці легітимність уряду посилюється, що змінює підходи до публічного управління» [3, с. 20].

На підставі аналізу наукової літератури та законодавства можливо виділити фактори трансформаційного впливу інформаційної діяльності, зокрема такі фактори як: 1) технологічні; 2) організаційні; 3) людський.

Одним із перших факторів, який обумовлює еволюцію інформаційної діяльності є технологічні чинники. Вони є ключовим чинником удосконалення такої діяльності бо вони забезпечують ефективність процесу (наприклад, впровадження ІКТ, розвиток цифрових платформ та сервісів тощо).

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) – складова технологічного фактору. Мін'юст активно впроваджує ІКТ для автоматизації процесів, оптимізації документообігу та підвищення якості надання послуг. Так, «Революція ІКТ впливає на трансформацію відносин громадян з урядом через покращення надання послуг, з одного боку, та спілкування, з іншого» [3, с. 20]. Прикладами є впровадження електронного документообігу, створення електронних реєстрів, онлайн-сервісів для громадян (наприклад, онлайн-подання заявки на реєстрацію), використання хмарних технологій для зберігання даних. Ці технології можуть значно прискорити процеси, зменшити бюрократію та покращити процеси комунікації з громадянами.

В той же час, «усе ще існують проблеми, які заважають реалізувати весь потенціал сучасних розробок, зокрема: – недостатня кількість і якість комп'ютерної та периферійної техніки для роботи фахівців згідно з вимогами сучасних технологій (така проблема наявна у багатьох містах і селах України); – непристосованість придбаної техніки до обсягів роботи, яку на ній виконують, унаслідок чого ця техніка швидко виходить із ладу (також резервна техніка може бути відсутньою)...» [4, с.19].

Розвиток цифрових платформ та сервісів є ключовим фактором трансформації інформаційної діяльності, бо дозволяє підвищити ефективність, покращити якість та доступність інформації, покращити взаємодію з громадянами, зменшити корупційні ризики та сприяти прийняттю обґрунтованих рішень. Це дозволяє Міністерству ефективніше виконувати свої функції, забезпечити прозорість та підзвітність, а також покращити якість життя громадян.

Наприклад, Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки передбачає, що «цифрові державні платформи – це концепція утворення державних органів, орієнтованих на одночасне поліпшення якості послуг, оптимізацію кількості державних службовців та зменшення витрат» [5].

О.Т. Васильковський звертає увагу, що «поява таких понять як електронний уряд, електронна демократія, електронне громадянське суспільство, мережева спільнота, мережеве суспільство та мережева держава, надало можливість розвитку наступних форм взаємодії органів публічного управління з громадськістю: електронні петиції, онлайн голосування; надання державних послуг через інтернет-портал; онлайн електронні приймальні; онлайн спілкування у соціальних мережах; онлайн-конференції, форуми та флешмоби» [6, с. 32].

Розвиток цифрових платформ та сервісів кардинально змінює інформаційну діяльність Мін'юсту, сприяючи її розвитку ключовими способами: а) підвищення ефективності збору, обробки та аналізу інформації. Наприклад, використання цифрових платформ дозволяє автоматизувати збір даних з різних джерел (реєстри, бази даних, онлайн), а реалізація хмарних послуг та баз даних забезпечують ефективне зберігання, обробку та організацію великих обсягів інформації, що полегшує доступ та пошук; б) покращення якості та доступності інформації для громадян та інших зацікавлених сторін за рахунок: – публікації даних в онлайн-реєстрах (Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Реєстр актів цивільного стану громадян тощо); створення зручних онлайн-сервісів (подача заявки, отримання довідок, перевірка документів) полегшує доступ до інформації та послуг; візуалізації даних, інтерактивні карти та табло створюють інформацію більш зрозумілою та зручною для сприйняття; в) посилення взаємодії з громадськістю та покращення комунікації шляхом використання соціальних мереж та онлайн-форумів для поширення інформації, відповідей на запити та взаємодії з громадськістю; г) надання швидкої та ефективної підтримки через чат-боти та онлайн-консультації та здійснення е-розсилки, що дозволяє інформувати громадськість про події, зміни в законодавстві та інше; г) підвищення ефективності внутрішньої комунікації та співпраці здійснюється за рахунок прискорення руху документів, забезпечує швидкий доступ до інформації та сприяє ефективній співпраці між підрозділами; створення та використання системи управління знаннями для зберігання, організації та обміну інформацією між співробітниками; забезпечення можливості віддаленої роботи та співпраці з використанням онлайн-інструментів (відеоконференції, спільні документи). Таким чином, розвиток цифрових платформ та сервісів трансформує інформаційну діяльність Мін'юсту, робляючи її більш ефективною, прозорою, доступною та орієнтованою на потреби громадян та суспільства в цілому.

Міністерство активно працює над створенням єдиного інформаційного простору, цифрових платформ для електронного судочинства, онлайн-реєстрів (наприклад, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських форм), електронних кабінетів громадян. Ці платформи забезпечують прозорість, зручність та економію часу для громадян та співробітників міністерства. «Намір покращити стосунки між урядом і громадянами є ключовим елементом нинішнього інноваційного розвитку електронного уряду. Завдяки зміцненню довіри до уряду та кращій державній політиці легітимність уряду посилюється, що змінює підходи до публічного управління» [3, с. 20].

Другим чинником, який обумовлює еволюцію інформаційної діяльності – це організаційні фактори (наприклад, реінжиніринг процесів; зміна організаційної структури тощо).

Реінжиніринг дає змогу не просто оптимізувати процеси, а й радикально змінити інформаційні потоки та систему обліку даних.

Н.С. Васиньова висловлює думку, що «реінжиніринг адміністративних процесів», ... означає радикальне переосмислення й фундаментальне перепроєктування діяльності органів публічної влади, завдяки застосуванню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, інноваційних підходів з метою створення нових, ефективних процесів в управлінні для досягнення істотних змін [7, с. 6]. Схожу позицію висловлює і О.М. Бандурка [8].

«Реінжиніринг є фундаментальне переосмислення й радикальне перепроєктування ... процесів для досягнення істотних покращень у таких ключових ... показниках результативності, як витрати, якість, рівень обслуговування та оперативність» [9, с. 59].

Мін'юст проводить реінжиніринг бізнес-процесів для оптимізації внутрішніх процесів за допомогою впровадження ІКТ.

Це включає в себе перехід від паперового документообігу до електронного, створення єдиних стандартів (наприклад, «стандарты даних, стандарты міжвідомчого обміну інформацією, стандарты метаданих і пошуку інформації, стандарты безпеки» [10, с. 83]) та процедур, автоматизацію рутинних операцій. Безперечно, «будь-який державний орган, орган місцевого самоврядування сьогодні має використовувати електронні системи документообігу, які дають змогу підписувати документи електронно-цифровим підписом та надсилати адресату. Визначений механізм економить бюджетні кошти, час державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, а також систематизує документообіг» [11, с. 2].

Зміна організаційної структури впливає на інформаційну діяльність, оскільки вона перерозподіляє відповідальність, змінює канали та потоки інформації, впливає на процеси прийняття рішень і потребує адаптації ІТ-системи та корпоративної культури. Наприклад, Мін'юст активно впроваджує принципи електронного урядування, що забезпечує забезпечення відкритості та прозорості діяльності, створення умов електронної взаємодії з громадянами та бізнесом шляхом «встановлення повноважень і обов'язків органів державної влади, підприємств і організацій, підрозділів і окремих фахівців щодо формування, захисту і використанню державних інформаційних ресурсів; визначення складу державних інформаційних ресурсів, необхідних на кожному рівні державного управління, для забезпечення їх формування, форм подання, збору, введення, збереження, обробки і використання» [10, с. 81] та координації «галузевих і регіональних державних структур з формування та використання державних інформаційних ресурсів, визначення порядку й умов їх використання» [10, с. 81].

Третім чинником, який обумовлює еволюцію інформаційної діяльності – це людський фактор. Цей фактор є ключовим фактором у зміні інформаційної діяльності Мін'юсту, впливаючи на неї як позитивно, так і негативно. Ось основні негативні аспекти, чому це відбувається:

а) співробітники можуть здійснювати опір впровадженню нових цифрових інструментів та процесів через страх втратити роботу, незрозуміння технологій або звичку до старих методів роботи тощо (це може уповільнити цифрову трансформацію та знизити ефективність);

б) недостатня підготовка та низький рівень цифрової грамотності серед співробітників можуть привести до неправильного використання технологій, помилок у введенні даних, неефективного пошуку інформації та зниження загальної кваліфікації. Зокрема, «відсутність належного рівня навичок роботи співробітників відділів із програмним комплексом, що не дає можливості виконати роботу» [4, с.19] та «відсутність українського перекладу для роботи з іншомовними програмами, лінгвістичний бар'єр працівників, що знижує ефективність роботи» [4, с.19];

в) помилки при введенні даних, їх обробці можуть призвести до неточної або недостовірної інформації, що впливає на прийняття рішення та якість послуги;

г) нехтування правилами ведення баз даних, може призвести до накопичення неактуальних, неповних або помилкових даних, що знижує корисність інформації;

г) недостатня комунікація між підрозділами в контексті обміну інформацією та низький рівень співпраці можуть привести до дублювання роботи, неточностей та неефективності діяльності Мін'юсту;

д) зловживання, розголошення конфіденційних даних або використання інформації в корисних цілях може підірвати довіру до Міністерства та завдати шкоди громадянам, тощо.

Людський фактор є центральним елементом в інформаційній діяльності Мін'юсту. Успіх цифрової трансформації та ефективність інформаційної діяльності залежать від: підготовки персоналу, культури організації, етики та відповідальності співробітників, а також від їх здатності адаптуватися до змін та ефективно використовувати нові технології. С.А. Чукут звертає увагу, що «Перспективні інформаційні і телекомунікаційні технології багаторазово підсилюють вплив електронних засобів масової інформації на соціально-політичне і культурне життя мільйонів людей ... Цей рух концептуально і практично визначає формування світового інформаційного простору» [12, с.17]. Тому інвестиції в навчання, розвиток та формування позитивної організаційної культури є критично важливими для забезпечення успішної інформаційної діяльності Мін'юсту.

Висновок. Інформаційна діяльність є ключовим фактором трансформації діяльності Міністерства юстиції України. Впровадження цифрових технологій, удосконалення організаційних засад функціонуванні

органів влади та зниження негативного впливу людського фактору сприяють забезпеченню ефективності роботи органів влади, забезпечують доступ до правосуддя та підвищують рівень довіри громадян. Подальший розвиток інформаційної діяльності є необхідною умовою для успішного реформування системи юстиції та побудови сучасного, ефективного та державного управління, яке ґрунтується на «транспарентності» [13, с. 602].

Список використаних джерел:

1. Castells M. The Rise of the Network Society. 2-nd ed., with a new preface. Malden, MA: Blackwell, 2010. 656 p.
2. Дмитришин В. С. Створення та функціонування інноваційної інфраструктури наукової установи. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 12(14) 2022. С. 75-86.
3. Білик О. І. Інноваційні підходи у публічному управлінні. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 11(13). С. 11-22.
4. Гавриленко Т.С. Упровадження сучасних технологій в органах місцевого самоврядування України на прикладі міста Києва. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 18-20.
5. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 69-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-r#Text>
6. Васильковський О. Т. Форми взаємодії органів публічної влади з громадськістю. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 11(13). С. 32-42.
7. Васиньова Н. С. Реінжиніринг в системі публічного управління. *Теорія та практика управлінської діяльності в умовах соціокультурних трансформацій: матеріали наук.-практ. конф. (24 квітня 2019 року, м. Старобільськ) /*Ред. кол. : Л. Ц. Ваховський, Є. М. Хриков, О. І. Кравченко. Старобільськ : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 247 с.
8. Бандурка О. М. Адміністративний процес : підручник для вищ. навч. закл. Київ : Літера ЛТД, 2002. 288 с.
9. Електронне урядування та електронна демократія : навч. посіб. : у 15 ч. Ч. 9 : Електронний документообіг. Реінжиніринг адміністративних процесів в органах публічної влади / Кандзюба С. П., Матвійчук Р. М., Сидорович Я. М., Мусієнко П. М. Київ : ФОП, 2017. 64 с.
10. Електронний уряд: науково-практичний довідник / Укладачі: Чукут С. А., Клименко І. В., Линьов К. О. 85 с. URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Elektronnij-uryad_nauk_prak-dovidnik_CHukut_Linov_Klimenko.pdf
11. Система електронного документообігу АСКОД. URL: <https://askod.ua/home>
12. Чукут С. А. Державна інформаційна політика України. URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Gumanitarna-politika_-Rozdil_informpolicy.pdf
13. Муртіщева А. О. Транспарентність у діяльності органів публічної влади: досвід зарубіжних країн. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2021. № 10/2021. С.602-606.